Գնէտոր դեափ մօտ **) գլխաւոր աշխատութիւնները դադարեցնում, բայց քաղաքում սկսել են խողովակներ դարսել, և այնէլ փորագծելով խողովակների գիծերը ի վեաս ջրի հոսանքին, ուստի և ջրանցքի երկարատեւութեանը,—բայց նրա համար միայն, որ սկզբնական ծախսերը փոքր լինեն,—այդպէս են անում բոլոր կօնցէսսիա վերցնողները. իսկ երկու բարջերը մինը քաղաքում, միւսը Գնէտորի մօտ և մեքենաների համար շինութիւնը սկսած չեն դեռ ևս. Երևում է որ շինում են ոչ թէ ամենահարկաւորը, այլ այն, որ աւելի հասարակութեան աչքերին է ընկնում.

Իսկ առ այժմ մենք վատ ջրի համար աւելի թանգ ենք վճարում, քան թէ շատ անցերում լաւ ջրի համար.

Ինչ որ վերաբերում է Թիֆլիսի ջրանցքին, կարծեմ, որ աւելի ապահով կը լինէր յանձնել նրան մի ուրիշ ընկերութեան, որ աւելի հրաշխաւորութիւն կը ներկայացնէ և լրան յայտնած լինէր մի բանով.

Սակայն ես խորհուրդ կը տայի բոլորովին չը յանձնել ձեր ջրանցքը կօնցէսսիայով, այլ թող քաղաքը ինքն վերցնի իր հաշւով և գանի մի անձին որ ձեռնարկութիւնը յանձն առնէ գլուխ բերել յայտնի գումարով, մշակված պրօէկտի հիման վրայ.

Այդ տնտեսական սկիզբը այժմ ճանաչված է ամբողջ Եւրօպայում, այնպէս որ քաղաքներից շատերը յայտնի գումարով կրկին յետ են առնում իրանց ջրանցքի կօնցէսսիան.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մենք լսում ենք, որ փետրվարի 22-ին արհեստագործական ուսումնարանին վերաբերեալ կանօնադրութիւնը վերաքննելու համար Քաղաքային Վարչութենից ընտրած մասնաժողովը ունեցել է իր առաջին նիստը. Վերջապէս.... Ասում են, թէ տեխնիկային ընկերութեան ծրագիրը միանգամայն փոխվելու է.

Մենք յիշեցնում ենք մեր ընթերցողին «Մշակ» լրագրի 6-որդ համարի առաջնորդող յօդվածը. և առա հետևեալ հարցն ենք առաջարկում՝ մի՞թէ յիշեալ մասնաժողովը նոյնպէս գաղտնի կը պահէ տեխնիկային ընկերութեան պրօէկտը և իր նստերին չի հրաւիրի տեղային ռուս, հայոց և վրաց լրագրութեան ներկայացուցիչներին, կամ չի տայ մեզ պրօէկտի պատճէնը, որ մենք ծանօթացնենք նրա հետ հասարակական կարծիքը...

* *

Ալէքսանդրապօլից գրում են մեզ, որ փետրվարի 15-ին տեղոյս Մայր եկեղեցում կատարվեցաւ Վարդանանց նահատակութեան տօնը, որին կից իշխան Գահրաման Արղութեանցի և շուշեցի Պօղոս Գասպարեան Ալէքսանեանցի հոգեհանգիստը տօնուեց. Միևնոյն օրը երեկոյեան տեղիս երիտասարդների խումբը յաջողութեամբ ներկայացրեց ազնուականաց ժողովարանում «Սանատրուկ և Սանդուխտ» ողբերգութիւն բարեգործական նպատակով, որ լաւծիս նայելով՝ մօտ 250 մանէթ է ժողովել. Տիկին Ջարուհի Գուլումեանցն մեծ և խոր տպաւորութիւն ունեցաւ հանդիսականների վրա Սանդուխտի դերի մէջ. Պ. Գասպարեանը ոչ թէ միայն թոյլ տուեց ներկայացումն, այլ և 10 ռուբլի ընծայեց յօգուտ բեմին.

**) Այդ տեղից և պէտք է անցկացնեն ջուրը քաղաքի մէջ.

Խմբ.

* *

Մեզ գրում են Ալէքսանդրապօլից որ պ. Բէգ-Նազարեանցը տեղիս թեմական դըպրոցիս կանօնադրութիւնը մշակելուց յետոյ, այժմ ներկայացրել է Հոգաբարձութեանը, որ ուսումնական յանձնաժողովի քննութեան ենթարկվի. Ցոյս կայ, որ շուտով կաստարկուի վեհափառին ի հաստատութիւն.

* *

Ընթերցողը յիշում է, որ դօկտոր Գրիգոր Արծրունուց ներկայացվեցաւ գիւղատնտեսական ընկերութեանը մի պրօէկտը հայ-վրաց գիւղական լրագրի. Այժմ ընկերութեան խորհուրդը, ասում են ցաւելով յայտնել է, որ դրամական միջոցների պակասութեան պատճառով անկարող է իրագործել պ. Գրիգոր Արծրունու առաջարկութիւնը, բայց ըստ սկզբին համակրում է այդ գաղափարին. Միևնոյն ժամանակ լսում ենք որ, վրաց գիւղական լրագիրը զրկվեցաւ օժանդակութիւնից և ընկերութիւնը հիմնում է իր սեփական գիւղատնտեսական լրագիր,—բայց միայն վրաց լեզվով.... իսկ հայոց լեզվով, սիրելի ընթերցող, մնում է «Մշակի» խմբագրութեանը կարելին չափ լրացնել, մինչև որ մասնաւոր այժմով կը հիմնվի մի հայոց գիւղատնտեսական թերթ.

* *

Վրաց «Դրօէբա» լրագիրը հաղորդում է, որ անցեալ տարվայ երաշտութեան պատճառով Սըղնախում այժմ սաստիկ սով է. Կամենում են գիւղացիների համար ստորագրութիւն բանալ.

* *

Ուրախ ենք, որ առիթ ունենք յայտնելու, թէ պ. Շահվերդեանը, որի մանկավարժական յօդուածը ծանօթ է „Մշակի" ընթերցողներին, նշանակվեցաւ վարժապետ Ներսիսեան դպրոցի պատրաստական դասատան մէջ.

* *

Փետրվարի 25-ին, կիւրակի օրը գումարվեցաւ Թիֆլիսի փոխադարձ կրէդիտի ընկերութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը.—Մանրամասնը ուրիշ անգամ.

* *

Մեզ գրում են Շամախուց՝ փետրվարի 10-ին Շամախու շրջակայքում սաստիկ ձիւնախառն հողմից մի մարդ և երկու կին իրանց երեք կովերով և երեք եզներով սառել են.

* *

Փետրվարի 14 և 16 Շամախու ռուս ծառայողները ներկայացրին Գօգոլի «Ամուսնութիւն» (Женитьба), «Փափկասուն սրտի ձախորդութիւն» (Бѣда отъ нѣжнаго сердца) կօմէդիաները և քանի մի վօդէվիլներ.—Ցանկալի կը լինէր որ և հայերը հետևէին այդ գովելի օրինակին և իրանց լեզվով ներկայացնէին.

* *

Մեր լրագրին գրում է Բագուից պ. Աւագ Գէկիզորեանցը՝

Մարդասիրական ընկերութեան խորհրդի նախագահի և անդամոց յունվարի 25-ին եղած ընտրութիւնը հաստատուպէս չեղաւ. Այս առթիւ խորհուրդ կազմվեցաւ, որ լինի փետրվար ամսի 11-ին. Այդ օրը հաւաքվել էին Մարդասիրական ընկերութեան ուսումնարանի դահլիճը թէ հիմնադիր, թէ անփոփոխ և թէ տարեկան անդամներից ընդ ամենը 45 հոգի, հաշւատեսութիւն արին և շնորհակալութիւն յայտնեցին նախագահին և անդամներին, որոնք երեք տարվայ ընթացքում աշխատել են այդ գործի մէջ՝ կառուցանելով ուսումնարանները տղաների և օրիորդների, պարարանը և մատենադարանը և հոգացին անդամների թիւը շատացնելու մասին. Հաշւատեսութենից յետոյ ճառախօսութիւն արին նոյն ընկերութեան ատենադպիր և անդամ Սէրգէյ Վարշամեանը և Յովհաննէս Միրզաբէգեանը. Ընտրվեցաւ նախագահ խորհրդոյ՝ Պաւել Շամիլիչ Մէլիք-Բէգլարեանց (որ և է նախագահ բէգական կօմիտէի), անդամք՝ Ն. Կրասիլնիկեանց, Գրիգոր Թումանեանց, Յակոբ Աղբէկեանց, Խաչատուր Քանանեանց, Սէրգէյ Վարշամեանց, Գրիգոր Դիլանբեանց, Գրիգոր Այվազեանց և Աւագեան Ծատուրեանց. Ցանկանում ենք և սոցա յաջող տանել աջողութեամբ ընկերութեան գործերը.

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԻՍՊԱՆԻԱ

Կրկին հին պատմութիւնն է սկսվում, կրկին քաղաքական բեմի վրա առաջին դեր խաղացող հանդիսանում է Իսպանիան. կրկին զրկվում է գահից և աքսորվում է թագաւորը ու հրատարակվում է հանրապետութիւնը,—բայց արդեօք երկար ժամանակով: Միշտ ամենից մոռացած, Իսպանիան այս րօպէիս ներկայացնում է ամենահետաքրքիր օրվայ խնդիրը, ամենքը նրանով են պարապած,—բայց գուցէ անցաւոր հետաքրքրութեան վերջը այն կը լինի, որ քանի մի ժամանակից յետոյ, դարձեալ կը մոռանան անգամ նրա գոյութեան մասին:

Այդպէս է այդ երկրի վիճակը, կարծես նա երբէք չը պիտի ազատվի այդ խաւարգական շրջանակից, որի մէջ նա ինքն իրան գերի է բանել՝ յեղափոխութիւնը յաջորդանում է մի հակա—յեղափոխութիւն, փոխվում են մինիստրութիւնները, տէրութիւնները բռնում են նախընթաց տէրութիւնների տեղը, որ երբ իրանց հերթը անցնէ, դարձեալ իջնեն ասպարիզից ու հետևեալին տեղ տան...

1868 թուին աքսորվեցաւ Իզաբելլա թագուհին: Կազմվեցաւ մի ժամանակաւոր տէրութիւն, գումարվեցաւ Ազգային ժողովը (կօրտէսներ), սկսվեցան անվերջանալի վիճաբանութիւններ թէ ինչ քաղաքական ձևափի ընդունի պետութիւնը՝ հանրապետական կամ միապետական, և եթէ միապետական լինի, ո՞ւմ հրաւիրել թագաւորութիւն անել: Ցանկացողներ շատ կային և իւրաքանչիւրը իր կուսակիցներ ունէր: Ֆրանսիան և Պրուսիան մինչև անգամ նրանցից մէկի համար կռւեցան, կամ գոնէ սկզբում ձևացնում էին, որ նա էր պատերազմի առիթ տուողը:

Երկու տարվայ ընթացքում Կօրտէսները մտածում էին այդ հարցի վրա և վերջապէս վճռեցին՝ հրաւիրել Իսպանիայի գահը Իտալիայի Վիկտոր-Էմմանուէլ թագաւորի որդուն Ամէդէյին: Դեկտեմբերի 30-ին 1870 թ. Ամէդէյ ոտքը կոխեց Իսպանիայի հողի վրա,—և դարձաւ Իսպանիայի թագաւոր: Բայց նրա առաջին քայլերը այդ նոր ասպարիզում, հանդիպեցան անյաղթելի արգելքներին: Նրա դէմ էր կաթօլիկ-մօլեռանդ հոգևորականութիւնը, չը կարողանալով նրան ներել, որ նա Իտալիայի թագաւորի որդին է, այն մարդու, որ զրկեց պապին աշխարհական իշխանութիւնից, բոլոր եկեղեցիներից և վերջը սեփականացրեց իրան Հռօմ քաղաքը և սուրբ հօրը գերի բռնեց Վատիկան պալատի մէջ: Նրա դէմ էին այն ամենքը, որք իրանց վիրաւորված էին համարում, տեսնելով գահի վրա ոչ թէ մի իսպանացուն այլ մի օտարազգիին, մի իտալացուն,—կարծես թէ Իսպանիան մի և նոյն դրութեան մէջ չէր լինի, եթէ գահի վրա մի իսպանացի լինէր, կարծես թէ Ֆրանսիացիք շատ բախտաւոր էին, որ Նապօլէօնը Ֆրանսիացի էր: Նրա դէմ էին հանրապետականները, որք նրան չէին կամենում ոչ իտալացի լինելու, կամ իսպանացի չը լինելու պատճառով, այլ նրա համար միայն, որ նա թագաւոր էր,—„մեզ ոչ մի թագաւոր հարկաւոր չէ," ասում էին նրքա: Նրա դէմ էին այն ամենքը, որք իրանց կանդիդատներ ունէին: Մինչև որ աստիճան զարգացած էին զանազան կուսակցութիւնները, նրանից է երևում, որ նրանց թիւը հասնում էր 15-ի, իսկ որ աստիճանի զօրեղ էր նրանց ընդդիմադրութիւնը թագաւորի վերաբերութեամբ,—երևում է հետևեալ դէպքից՝ նորերում թագուհին երեխայ է բերել, բայց աչալին դժուարութիւնով կարողացան

ցէք, ծափահարեցէք, ու չուացրէք մէկ մէկու. բայց վերջը՝ ազատ մնացէք...

♂

Աղքատ կը մնայինք, եթէ այժմեան տեղական պարբերական թերթերը չը հարստացնէին մեզ—իրանց ընդհանուր նպատակից շեղված նիւթերովը.

Վրաց Օրագրութեան մասին բան չեմ ասի, որովհետև, ոչ նրանց այբ-ժէ-ճէ-ռան գիտեմ, ոչ բեն-ինի-մեն-սիմը. Բոլոր իմացածս միայն էն է, որ ամէն մի դէպքում, երբ իմ սիրական ազգի վերաբերութեամբ յօդուածներ են տպում, պէտք է խոստովանած. որ էդ գրուածներից, հայութեան քթի համար անախորժ հոտ չէ փչում.... իսկ ինչ որ վերաբերում է ռուս պարբերական թերթերին, օ՜օ... ես սիրահարուած եմ դրանց բազմակողմանի և հարուստ—յայտարարութիւնների վերայ.... Քու դուշմանը, ինչ կը լինէր մեր հասարակութեան հալը, եթէ էդ թերթերը, իրանց էջերը չը լցնէին—ծախուող տների, վարձու տալու հիւրանոցների, մագազինների, հաւանի ցիգարների, դիպլօմաւոր ձիանների (лошадь получившая хороший атестатъ) տանիցը փախած, կամ տիրոջը կորցրած պուդէլների, (արիստօկրատ շների) տուալէտի գմակների, աղջկերին գետին փռող պոմադական հրացանների, իրանց երկրում սահրիտութիւն, իսկ մեր երկրում մանկավարժութեամբ պարապող Ֆրանսիացիների, demi-monde-ի գերդաստանում զարգացած գուվերնանտկաների, տաբը տեղից դուրս արած, բայց էլի նոր տեղ պտըռտող խմէրէլ ծառայից—յայտարարութիւններ...

Կան և ուրիշ տեսակ յայտարարութիւններ, որք են. Գիշերօթիկ դպրոցների,—որտեղ ոչ ոք բան չէ սովորում, բժշկատան (լեչէբնիցա ասուածի)—ուր շատ քիչն են առողջանում. ռուսաց թատրոնի,—որտեղ չեն մտն գալի. փոխատու ընկերութեան,—որ ամէնքի համար չէ մերձենալի..

♂

—Էլ ուրիշ բան կայ թէ չէ.

—Կայ, ինչպէս չէ. Միայն մէկ հարցի վերաբերութեամբ «քառասուն հատ առաջնորդող յօդուած գրվեցաւ» երևի այն նպատակաւ, որ հասարակութիւնը, քառասուն հատ եգիպտոսեան բուրջեր կանգնացնի ի փառս և ի պարծանս յիշեալ լրագրի renomée-ին.... Նորերումս լսեցի, թէ էդ բուրջերի համար, ստորագրութիւն է բաց եղել „Голосъ" լրագրի խմբագրատնում, իսկ շինուածքի պարագայքն էլ (մասալէքը) մեր քաղաքի մէջը յարմար և վայելուչ տեղ չը լինելու պատճառաւ, պէտք է հաւաքուի—Բուխարիայի անապատում...

♂

—Իսկ հայ օրագրութիւնը...

—Հայ օրագրութեան մասին բան չեմ ասի. Նա „դեռ չէ մտել ռաղան, որ ձեռին բռնել տանք գաւազան" թէև, ճշմարիտը ասած, գաւազանի կարօտութիւն ունի. Բան է, եթէ ռուսահայոց գրականութիւնը, չափազանց հարստանայ կենդանի հարցերի չափազանց աղքատութեամբ, էգպիսի հարկաւոր դէպքերում, աղքատի պէս թող գաւազանը ձեռին գոնէ դուռը ման գայ, ու մուրացկանութիւն անէ....

Թող հետևի Պօլսու, մեր հայ եղբարց օրինակին. Նրանք ի սկզբանէ անտի հէնց մի գլուխ մարդկանութիւն են անում. Բայց ոհմնից, ի հարկէ, մեզնից ոչինչ չէին խնդրի, որովհետև մենք ոչինչ չունենք տալու. կարծիք չը կայ, որ—Եւրոպացիներից. Էֆէնդի Ալրին՝ դուր եկաւ Դիւման,—խելոյն թարգմանեց. Էֆէնդի Բենին էլ Հիւգոն—խելոյն հրատարակեց. Մի ուրիշ էֆէնդու էլ Թիերի ճառերը—ամբողջապէս տպեց... Մի բան միայն դուր չեկաւ այրից սկսած, մինչև այբ-ծա-տատուած, ինի-մէն-իմ—էֆէնդիներին, որ հայութեան պահանջմունքին յարմար, ինքնուրոյն, մըտաւոր արգիլնարկութեանը ձեռնամուխ չեղան. Երևի այն պատճառաւ, որ ձեռները չը հասաւ.... Շատ բարի. Գոնեա թարգմանութիւնների մէջ թող ընտրութիւն անեն. փառք աստծու մէկ մէկու յետևից հրատարակուող բազմաթիւ հատորներով գրականք հաստատում են. թէ՝—Պօլսու մեր հայ եղբարց ընթերցասիրութեան ստամոքսը, չատ մեծ է, կարող է շատ բան մարսել, շատ բան տանել. Որքան էլ որ կամենային մեզ յուսահատեցնել խաւարասերները, այնուամենայնիւ, հոգով, սրտով, գլխով և ուղեղով համոզուած եմ, որ ընդհանուր քաղաքակրթեալ ազգերի զարգացման կայծերը արդէն երևում են մեր կեանքի մէջ. Դա միայն ժամանակի հարց է դառել. որ գիտութեան այդ կայծերից բոց առաջանայ.... Մենք յուսով ենք, որ առաջին հրդեհը Պօլսոյ հայերը կը գցեն... (Նրանք հրդէհների տէրը են...)

Մի բանից միայն վախենում եմ, որ Ալէքսանդր Դիւմայի, և դրա նման հեղինակների քամիքը հանգցրնեն գիտութեան այդ կայծերը.... Էդպիսի գրուածքը որոնք տպվում են, դրանք ունեն միայն ճաշակի արժանաւորութիւն, իսկ հայութեան պահանջմունքները յագեցնել չեն կարող.... Աֆիտոր խմելուց յետոյ, երբ մարդու ջղերը բոլորովին թուլանում է..., էդ հեղինակների գրուածքը պէտք գդալ,—խօսք չը կայ (!!!) Pour passer le temps առա գերապտուկ Դիւմայի հարիւրաւոր հեղինակութիւնների ամբողջ կրիտիկան, թէև պէտք է խոստովանած, որ էդ գրքերում, ինչ ասես մէջը կայ. հրեշտակ, սատանայ դժոխք, կայծակ, արիւն և այլ էգպիսի բաներ... Երբ որ բանը մարդուն է ընկել,—թող մարմնաք բան չկայ. Երբ որ պէտք է պանրս կտրենք, թող թանէ սպաս չունենք, որ գիտութեան քաղցածութիւնից մեռնող հայերիս մեռնող կարողանայ դառնալ. Իսկ pour passer le temps (ժամանակ անցկացնելու համար) "իմ մեծապատիւ էֆէնդիք, կամ ձեր հաշակուած բաղանիքները գնացէք—հաշակուած մեզքերդ (եթէ ունէք միայն...) խառակելու համար. կամ Բոսֆորի գեղեցկութեամբը սիրահարվեցէք,—մէկ մէկու առնելու փոխարէն. կամ ձեր հիւանդանոցի մաւրներին թաղեցէք,—բան չանենալու աղաղաւ. և կամ եթէ էդքան բաները հերիք չէ, էլի Բ. Դուռն, ամէն մի կարգադրութիւնը, ամէն մի վէզիրի ու ստոկան փաշայի խոստովանութիւնը գովեցէք, որից պարզ կերևայ (!!) թէ—Տաճկաստանը, աշխարհիս մէջ ամենից զարգացած և քաղաքակրթեալ տէրութիւնն է....

Զաքուն.

գանել մի իսպանացի քահայնաին, որ համաձայնէր մկրտութիւն տալ նոր ծնվածին:

Այդ տեսակ արգելքներին էր պատահում ամեն քայլի վրա երիտասարդ թագաւորը, և պէտք է ասած, բուռական ճարտարութեամբ պահպանում էր երկրի մէջ հաւասարակշռութիւնը: Հէնց որ մի մինիստրութիւն հասարակական կարծիքի և կորտէսների թերահաւատութիւն էր գործեցնում, իսկոյն նոր մինիստրութիւն էր նշանակում, այնպէս որ 25 ամսվայ ընթացքում 8 մինիստրութիւն էր փոխել,—բայց վերջինի վրա ընկաւ:

Մանրամասնաբար դեռ յայտնի չէ ինչ է եղել թագաւորի և մինիստրութեան մէջ երկպառակութեան պատճառը, բայց զատելով երկրի նախընթաց դրութեան հիման վրա, չնչին առիթ պիտի լինէր, իսկ անբաւականութեան հիմնական պատճառները երկար ժամանակ դիզվում էին: Ամէդէյը վաղուց էր հասկացել որ երբէք հանելու չէ կատարեալ հանգստութեան Իսպանիայի գահի վրա, որ նա իր ամբողջ կեանքը պիտի նուիրէ մանր և ողորմելի թշնամութիւններին և կռիւներին այս կամ այն կուսակցութեան կամ մինիստրութեան հետ, որոց կամքին ընդդիմադրելուց յետոյ, նա դարձեալ պիտի ենթարկվէր: Ահա մի օրինակ՝ մինիստրութիւնը կամենում էր յանձնել գեներալ Հիդալգոին զօրքի մի մասի կառավարութիւնը, թագաւորը չէր համաձայնում, լաւ գիտենալով, որ նշանակելով այդ պաշտօնի ժողովրդից չը սիրած մի անձն, նա ինքն էլ պիտի կորցնէր իր ժողովրդականութիւնը, բայց ստիպվեցաւ ենթարկվել մինիստրութեան պահանջողութիւններին և երբ Հիդալգօն նշանակվեցաւ, նորան ստորադրեալ բոլոր օֆիցերները յանկարծ բողոք ներկայացրին տէրութեանը և ամենքն էլ ծառայութենից հրաժարական տուին: Օֆիցերներին զիջում աներ անել, կը նշանակէր խայտառակվել, կը նշանակէր ցոյց տալ իր թուլութիւնը, իսկ ուրիշ կողմից ընդդիմադրութիւն անելու համար, հարկաւոր է ոյժ ունենալ: Իսկ այդ ոյժը պակաս էր թագաւորին: Մի և նոյն ժամանակ, կարլոսեան շարժումը օրէց օր աճելով, երկրի մէջ խռովութեան սաւթները անդադար բազմանում էին: Կարծում են որ նոյն իսկ այդ անցքերը պատճառ եղան նորա անկման: Այդ տեսակ դրութեան մէջ թագաւորին ուրիշ աւելի խելացի և ազնիւ ելք չէր մնում, եթէ ոչ հրաժարվել գահից: Երէկ, փետրվարի 11-ին նա հրաժարվեցաւ գահից իսկ այսօր առաւօտը թողեց Իսպանիայի սահմանները: Կորտէսները և Սենատը (Ծերակոյթը) կազմեցին բարձրագոյն ժողով և յայտնեցին Իսպանիայի մէջ հանրապետութիւն, 266 ձայների բազմութեամբ 32-ի դէմ: Ընտրվեցան նոր մինիստրներ 9 թւով, որոնցից մինը մինիստրութեան նախագահ: Ահա անունները՝ Ֆիգվերաս (նախագահ) Պի ի Մարգալ (ներքին գործերի) Կորդօվա (զինուորական), Նիկ. Սալմերօն (արդարութեան) Ֆրանցիսկ Սալմերօն (գաղթականութեանց) Բէրանժէ (ծովային) Կաստէլար (արտաքին) Բէսերա (հրապարակական աշխատութեանց) Էչէգէրայ (ելևմտից): Ֆիգվերասը իր ճառախօսութեան մէջ յայտնեց թէ հանրապետութիւնը հաստատվեցաւ Իսպանիայում միանջենականութեան համար (վատ նշան է, երբ հարկաւորութիւն է լինում այդ տեսակ բանի մէջ համոզելու), և որ նա օրինակ կը լինի և մնացած Եւրոպայի համար: Մադրիդը դրօշակներով զարդարվեցաւ և լուսաւորվեցաւ: Բայց հիւսիսում Ֆրանսիայի հետ յարաբերութիւնները կտրված են, որովհետև ահա տասն և մէկ ամիս է որ Կարլոսեան ապստամբութիւնը չէ թուլանում: Ինչ պիտի դառնայ խեղճ Իսպանիան: Որքան կերկարաձգվի Ֆիգվերասից ցանկացած յաւիտենական հանրապետութիւնը: Եւ միթէ Իսպանիայի քահանաները այս անգամ կը հրաժարվին ներգործելուց... Ապագան ցոյց կը տայ, իսկ առայժմ երևի թէ նորահաս հանրապետութեանը սպասում են անթիւ կռիւները Կարլոսեան շարժման մէջ կերպարանաւորված հնացած կաթօլիկութեան հետ: Իզաբէլլայի որդի Ալֆօնսը իր կողմից թողեց Վիէննայ և տեղափոխվեցաւ փարիզ՝ հարկաւոր է արտօրգին միշտ պատրաստ լինել և ով գիտէ, մտածում է նա, գուցէ մի բան ինձ էլ կը ընկնի...

Ժընէվ. 12 փետրվ. Պ. Խզմ.

ՆԱՄԱԿ ՎԱՆԻՑ

Հզօր ձեռն Օսմանեան կայսեր քանիցինգ կամ երեսուն տարի է, որ Վանայ, Բաղիշայ, Սղերտու, Մշոյ, Պաշգալէի և Պայազետու քաղաքաց սահմաններէն անխոնջ կը ջանայ հեռացնել քիւրգերու խումբ խումբ բռնաւոր ամիրաններ, մեծամեծ պէյեր և աղաներ, ինչպէս որ երբեմն Պէտիրխան-պէյ, խան. Մահմուտ և այլն չատեր, Բայց դեռ ցայսօր չկարաց ըստ օրինի պահպանել և խաղաղ ապահովել իւրեան ողորմելի հպատակաց կեանքը, որք ցայժմ եւս ենթարկուած են մի և նոյն հարստահարութեան և բռնութեան՝ հանապազ սպանել, կողոպտել, և ի միջոցում վայրենի իւր ամեն ունեցած սեփականութիւններէն զրկուել.

Սոյն աղետից առաջք փութով առնելուն կարեւոր է միջոցներ ձեռք բերել, որպէս զի Օսմանեան տէրութիւնը բարեհաճէ իւր ուշադրութիւնը դարձնել սոյն սահմանագլուխ եղած գաւառներուն վերայ.

Հարկաւոր է երկու երեք տեղէ և անպարտական չխրուն, որոց քրչեալ գաւառները զօհ եղած են՝ հանդերձ իւրեանց ընտանեօք խոպառ արտասահման առնել, Բուն սահմանագլուխներ, ուր որ հարկ է, կանոնաւոր զօրանոցներ պատրաստել, և զօրքերը դնել, պատճառ որ ամեննեւին մէկ չհամարձակի առանց արքունական հրամանին այլոց տէրութեան սահման մուտ և ել առնել. Քիւրդ ազգին վրանաբնակ լինելուն համար բոլորովին արգելքներ դնել առհասարակ և խստիւ եւս պատուիրել՝ ով որ կամի տէրութեանը հպատակել, պիտոյ է նմա, որ այսուհետև, միւս ազգաց նման, սեփականութիւններ ունենալ, հողեր թափի ընէ և իւրաքանչիւր անհատ եւս իւր գաւառներ ուսմանց և արհեստից մէջ կրթէ. Հապա թէ ոչ. քիչ միջոցի մէջ, եթէ այս դրութեան կենայ՝ բոլորովին վերջին աղքատութեան և յուսահատութեան ծայր հասած, հարեան խաղաղ բնակիչները պիտի գիր և ցան լինին և գնան ի սահմանս այլոց տէրութեան՝ ի Ռուսաստան ի Պարսկաստան և այլ կողմերը, ինչպէս ապացոյցներն եւս յայտնի տեսնուեցան, շնորհիւ Շիխաբէթուլլահ մեռած բռնաւորին և իւր չարագործ որդոյն, որ բնակի ի Հիգան, թէ որքան հազարաւոր անձինք ի մոտակայ գաւառաց, իւրենց հայրենիքէն զրկուած և սեփականութիւններն թողուցած, հանդերձ ընտանեօք գաղթեցին օտար երկիրները.

Թէ և չատ անգամ սոյն ողորմելիք բիւրաւոր հարստահարութեանց և անթիւ ցաւոց մասին աղաղակ բարձին, գիմելով բողոքով բարձր կառավարութեանը ուր որ հարկն էր, բայց ամեննեին անլսելի եղաւ. Նոցա ձայնը և քրչեալ չխին գերդաստանը իւր տեղ անշարժ կը կենայ օր աւուր եւս զանազան բարութիւններով ճոխացած, յառաջ կը գնայ.

Սակայն դեռ եւս չեմք քրչեր այստեղ բոլոր չարիքները, որ օր աւուր կը գործեն ի վնաս բոլոր հասարակութեան, չեմք քրչեր ամեննեին քուրդ բռնաւորներուն անհամար սպանութիւններ, գողութիւններ, յափշտակութիւններ և զրկանքներ, որք հանապազօր, անձրևի նման կը գեղան ի գլուխս ողորմելի բնակչաց քրչեալ գաւառացոց.

Ահա այս մեր բամբներու ըստ արժանոյն գործադրութիւնը և քրչեալ անթիւ ցաւերին փութով դարման մատուցումն՝ Օսմանեան տէրութեան առատ խնամոց կը յանձնեմք.

Պետրոս Մշեցի.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—„Times“ լրագիրը ասել է յետագայ հեռագիրը՝ Իտալիայի Ավստրիայի և եւրոպական պետութիւնների մեծ մասը վճռել են պահպանել Իսպանիայի հետ կիսապաշտօնական յարաբերութիւնները մինչև որ այդ երկրի մէջ հաստատվի կանոնաւոր տէրութիւնը.

—Փարիզում տարածվեցան անհանգստացնող լուրեր Թիէրի հիւանդութեան վրա. Բայց „Le Temps“ լրագիրը հաւատացնում է, որ այդ հիւանդութիւնը թեթև է և վտանգ չէ ներկայացնում.

—Իսպանական „Imparcial“ լրագիրը հաղորդում է, որ մեծ փոփոխութիւններ են անում իսպանական զօրքի մէջ, իսկ ֆրանսիական „Siècle“ հաւատացնում է, որ նոր տէրութիւնը մտցնելու է ընդհանուր զինուորական պարտաւորութիւնը.

—Անգլիական „Times“ լրագրում կարդում ենք որ Իսպանիայի մի քանի տեղերում սկսվում են խռովութիւնները. Պորտուգալիան զինաւորվում է.

—Գերմանական „Kreuz Zeitung“ հերքում է, որ երեք կայսրները պիտի տեսակցութիւն ունենան Ս. Պետերբուրգի մէջ.

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Кавказъ լրագիրը հաղորդում է, իբր թէ Թիֆլիսի մի քանի հայ կանայք և օրիորդներ դիտաւորութիւն ունեն մի հայոց ամսագիր հրատարակել. Մենք շատ և շատ ուրախ ենք, որ Թիֆլիսում գտնվեցան այնպիսի հայուհիք, որք կարող են իրանց մայրենի լեզվով ոչ թէ միայն գրել, բայց և խմբագրել մի ամսագիր. Թող մնացած հայուհիք սոցանից օրինակ առնեն.

* * *

Առաջարկում ենք ընթերցողին հետևեալ հետաքրքիր թուանշանները, որք ցոյց են տալիս եւրոպական զանազան քաղաքներից իրանց ջրանցքի վրա առած ծախսերի չափը. Համբուրգ քաղաքը ծախսում է 1½ միլլիոն թալէր, Բէրլին 3½ միլլիոն, Լիօն 3½ մ., Մարսէլ 9 միլլիոն Նիւ-Եօրկ 14½ միլլիոն և վերջապէս Լօնդօնը 47½ միլլիոն թալէր.

* * *

Մեր լրագրին գրում են Ալեքսանդրապօլից, որ այդ քաղաքը մանր մունր ուսումնարաններով առատ է, բայց 30 թւով աղայոց ուսումնարաններից չատերում չարունակվում է դեռ դասատուութեան հին ձևը, օրինակ ընթերցանութեան համար, Սաղմոս, Նարէկ, քերականութենից Ջամչեան և այլն... Օրիորդաց Ուսումնարանները տասն են թւով 25 են (?) որոց վարժուհիները ըստ մեծի մասին կոյսեր են. Սոցանից գոլեկքն են միայն երկուսը՝ իչխ. Արղութեանցի շնորհիւ հիմն առացածը և երկրորդ «Վարպետի» կոչված ուսումնարանը...

* * *

Լսում ենք որ մի չամախեցի պարոն Ալեքսանդր Մէլիք-Շահնազարեանց, նորերումս թարգմանել է հայերէն լեզվով черты изъ жизни извѣстнаго филантропа Іоанна Оберлина, пастора въ Штейнталѣ գիրքը.— Ափսոս որ այդ տեսակ գիրքը լրագրի մէջ անհնարին է տպել.

* * *

Նիւ-Եօրկու երկաթուղու ճանապարհներից մէկում, չարագործները սովորութիւն էին չինել ահագին քարեր դնել, որով անները թաչելով րէլսերից, միշտ ամենամեծ դժբաղդութիւններ առաջացնում.... Նորերումս մի և նոյն տեղում, դարձեալ գտան մի ահագին քար. Մեքենապետը խիստ կանգնեցնելով գնացքը, և մերձակայ ձորը ընկնելով՝ չուտով յետ դառաւ յանցաւորների մէկի ձեռքը ամուր բռնած. Նա յայտնեց որ այս անգամ ինքն է յանձն առնում պատժել յանցաւորին՝ լօկօմօտիվի դռները բաց անելով, գցեց չարագործին բոցի մէջ... դռները կողպվեցան, իսկ գնացքը դարձեալ ճանապարհ ընկաւ....

* * *

Փետրվարի 19-ին ներկայ 1873 տարվայ Տօրն քաղաքում կատարեցին երկու ազգութիւններ՝ գերմանացիք և լեհացիք այն գիտնականի ծննդեան 400 տարվայ տարեդարձը, որի ծագման փառքը երկու ազգութիւններից իւրաքանչիւրը իրան է յատկացնում. Այդ գիտնականը երևելի Նիկողայոս Կօպէրնիկն է.

* * *

Կ. Պօլսի „Մասիս“ լրագիրը հաղորդում է՝ Փունջ լրագիրն իւր անցեալ չորեքշաբթի աւուր (777) թւոյն մէջ Ս. Պատրիարքին դէմ խել մ'անվայել խօսքեր հրատարակած լինելով, Բ. Դրան հրամանաւ երկու ամիս դադրեցաւ.

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԹԻՖԼԻԶԻ ՎԱՃԱՌԱՆՈՑ

(փետրվարի 28-ին).

ՈՍԿԻՆ, (պօլուիմպէրիալ)	6 ռ.	11 կ.
ԲԱՄԲԱԿԸ Երևանու	4 „	50 „
„ երկրորդ տեսակը . .	4 „	40 „
„ Ամերիկայի սերմից .	6 „	70 „
ԲՈՒՐԴԸ Թուչի	8 „	— —
„ „ երկրորդ տեսակը	7 „	80 „
„ Թարկեամի	4 „	— —
ՇԱՔԱՐԸ Ռուսի (Բրօցկու)	7 „	80 „
„ „ միւս տեսակը . .	7 „	75 „
„ գազրանիցու տրանդիդ.	5 „	60 „
մաքուր վճարած	8 „	80 „
ՇԱՔԱՐԱՒԱԶԸ Ռուսի	6 „	60 „
ՂԱՀՎԱ Լիվանի լաւը	13 „	— —
ՂԱՀՎԱ Մօկօ, շատ լաւը . . .	15 „	— —
„ Մարտինիկայի, ցածրը .	12 „	80 „
ԱԼԻՒՐԸ Երևանի առաջին տեսակը	1 „	50 „
„ „ երկրորդ տեսակը	1 „	45 „
ԱԼԻՒՐԸ Գեանջու հասարակ . .	1 „	80 „
„ Շորագեալու	1 „	60 „
ԳԱՐԻՆ Երևանի	1 „	20 „
ՊՂՊԵՂԸ	11 „	70 „
ՇԻՐԲԱԽՏԻ ձէթ	9 „	80 „
ՄՈՄ	12 „	50 „

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մենք ստացանք հետևեալ ծանուցումն Թիֆլիսի Բարեգործական Ընկերութեան կողմից.

Թիֆլիսի բնակիչներին լաւ յայտնի է, որ քաղաքիս Բարեգործական Ընկերութեան գլխաւոր նպատակներից մինն է ձրիաբար դաստիարակութիւն եկրթութիւն ամենաչքաւոր դասի երեխաների, և որ միջոցները այդ նպատակին հասնելու համար, մինչև նպաստում ընկերութեան ձգտումների իրագործմանը, կախված լինելով նրանցից անբաժան պատահական հանգամանքներից. Այդ տեսակ միջոցները մինչև ցայժմ բարերար անդամների դրամական տուրք էին և զանազան վիճակախաղներից պարահանդէսներից, ներկայացումներից, կօնցէրտներից արդիւնքը.

Այժմ կամենալով հաստատել ըստ կարելոյն հաստատ և միակերպ մուտք կամաւոր նուէրների ընկերութեան նիւթական միջոցները աճեցնելու և նրա գործունէութիւնը հաստատ սկզբների վրա հիմնելու համար, Ընկերութիւնը մտադրած է կայսրութեան միւս նշանաւոր քաղաքների օրինակով, Թիֆլիսի մէջ էլ մտցնել „կօպէկանոց նուիրատուութիւնը, որի նպատակն ընկերութեան անդամները յայտնի ժամանակին առանձին տուփերով (կրուժկի) քաղաքային վարչութեան ընդհանուր ժողովից ընտրված անձինք մասնակցութեամբ, պիտի մանգան ամեն մի տուն խնդրելով յանուն անօգնական որբերի նուիրել մի կօպէկ բարի գործի համար.

Յայտնելով սորա մասին հասարակութեան բարեգործական Ընկերութիւնը յուսով է, որ Թիֆլիսի բնակիչները, իրանց յատուկ համակրութեամբ դէպի բարեգործութիւնը արձագանք կը տան նրա այդ հրաւէրքին, յիշելով որ թուրլի ձեռքը չի աղքատանայ և որ ամեն տուրք բարի է և ամէն պարգև կատարեալ.

Հրաւիրում եմ սորանով բոլոր մեծ. հայկական պարոններին օգնա կան լինելու իւրեանց դրամակա ձեռնտուութենով „Մեծ մարդկ պատմութիւններ“ վերնագրով թա գմանական աշխատութիւն տպա գրութեան: Գինն է 1 ռուբլի: Ի բաքանչիւր ստորագրող կը ստանայ եթէ կը բարեհաճէ, այնքան օրինա որքան ռուբլի կը վճարէր յառա ջուց:

Գ. Տէր-Մելքսեդեկեան.